

Det finns en nyckel som är viktigare än alla andra för att hitta en ingång till det ryska temperamentet. Ryssland hade aldrig någon renässans. När upplysningstidens rationella tankar kom från Frankrike i slutet av 1700-talet mötte de livs levande medeltid. Reaktionen blev våldsam. Eller rättare sagt: Reaktionen blev rysk romantik.

Tjajkovskijs musik är alltigenom patetisk i ordets bästa och bokstavligaste bemärkelse – starkt känslösam och lidelsefull på ett högstämt sätt. Ingen rysk komponist före honom hade erhållit en liknande position i den internationella musikvärlden. Härav följer, att för många av oss är Tjajkovskij lika rysk som Grieg är norsk eller Sibelius finländsk. Hemma i Ryssland kritiserades Tjajkovskij emellertid för att vara alltför tyskinfluerad. Invändningarna kom från den grupp av tonsättare som kallades den nyryska skolan. Dit hörde Borodin.

Alexandr Borodin var en man med rika begåvningar av både praktiskt och teoretiskt slag. Han försörjde sig som kemist och blev högt respekterad för betydelsefulla upptäckter kring kolvätebindningar. Tidigt i karriären erhöll han doktorsgrad vid den medicinska fakulteten i Sankt Petersburg.

Det krävande yrket som kemist och gjorde att komponerandet gick långsamt. Själv kallade han sig för söndagskomponist. Men de sista tio åren av sitt liv ägnade han nästan uteslutande åt komposition. Andra stråkkvartetten skrevs 1881 – tio år senare än Tjajkovskijs första. Den var Borodins gåva till hustrun Jekaterina på den tjugofemåriga jubileumsdagen av deras förlovning.

Det gick bra för den unge Dmitrij Sjostakovitj. Bara 19 år gammal men grundligt utbildad debuterade han med sitt examensarbete från Leningradkonservatoriet – den första symfonin. Verket är en provkarta på den musikaliska stil som senare präglade hans flesta verk: djupt allvar blandat med grotesk humor i en färgrik tondräkt.

Han fick positiv uppmärksamhet både i och utanför Sovjetunionen. Framgångar följde slag i slag fram till den

dag 1936 då Stalin bevistade ett framförande av operan Lady McBeth från Mtsensk vid Bolsjojteatern i Moskva. Tidningen Pravda publicerade följande morgon artikeln ”Oreda istället för musik”. Svidande formuleringar fick föreställningen att försvinna från scenen med blixstens hastighet. Stalin ville ha mer lättuggad musik; glad, enkel och folklig. Sjostakovitj tog till sig synpunkterna. Under Andra världskriget fungerade han som ett patriotiskt flaggskepp. Efter kriget hårdnade vindarna igen.

Musiken i Sovjetunionen skulle fungera som propaganda för den kommunistiska staten. De som stod för att musiken har ett eget värde i sig själv kallades formalister och mot dessa inledde det kommunistiska partiets centralkommitté en utrensningssaktion. I februari 1948 anklagades Sjostakovitj för att inte ha levt upp till sitt ansvar som sovjetisk tonsättare. Man citerade Pravda-artikeln från 1936 och därtill liknade man Sjostakovitjs musik vid ljudet av en tandläkarborr och en flyttbar gaskammare. Han fråntogs sitt levebröd genom att avskedas från konservatorierna i Leningrad och Moskva, där han undervisat i komposition. Motiveringen löd: ”yrkesmässig inkompetens”.

Det ligger i det ryska kynnet och i den ryska historien att vara tvungen att anpassa sig till våldsamma skiftningar i yttre förhållanden; naturliga såväl som politiska. Dmitrij Dmitrijevitj Sjostakovitj gillade läget. Han uttalade aldrig offentlig kritik mot den sovjetiska regimen men berörde många känsliga områden i sin konstnärliga gärning, såsom judarnas situation eller fascismens offer.

Den sjunde stråkkvartetten komponerades 1960 – samma år som Sjostakovitj till omgivningens överraskning blev medlem i kommunistpartiet. I afton lyssnar vi till den kortaste av de sammanlagt femton kvartetterna. Den tillägnades minnet av första hustrun Nina Vasiljevna; hans stora kärlek i livet och modern till hans båda barn.

Elisabeth Feldt

FRAMTIDSFRÖN

Stråkkvartetter på ryska

ULRICEHAMNS KYRKA 2 NOVEMBER 2008

Klarakvartetten

Dieter Schöning, violin

Wiveca Rydén Mårtensson, violin

Johanna Fridolfsson, viola

Lena Bergström, violoncell

Klarakvartetten har spelat tillsammans sedan 1997. De framträder i vitt skilda sammanhang runtom i Sverige. Ibland spelar de hos kammarmusikföreningar eller i konserthus, ibland i kyrkor eller på Liseberg. **Dieter Schöning**, som har ulricehamnsbygdsbakgrund, är konsertmästare i GöteborgsOperans orkester. Bland stämkamraterna i förstaviolinstämman finns **Wiveca Rydén Mårtensson**. **Johanna Fridolfsson** spelar viola i samma orkester. **Lena Bergström** kombinerar frilansspel med undervisning.

Pjotr Iljitj Tjajkovskij (1840-93)

ur Stråkkvartett nr. 1 i D-dur op. 11

Andante cantabile

Alexandr Porfirjevitj Borodin (1833-87)

Stråkkvartett nr. 2 i D-dur

Allegro moderato

Scherzo

Notturmo

Finale

Dmitrij Dmitrijevitj Sjostakovitj (1906-75)

Stråkkvartett nr. 7 i f-moll op. 108

Allegretto

Lento

Allegro – allegretto

Konserten är den fjärde i serien FRAMTIDSFRÖN.

Nästa konsert

den 16 november

18.00 *Introduktion*

18.30 *Engelsk seglats över världshaven*

www.svenskakyrkan.se/ulricehamn